

z r. 1866); pro způsob kontroly jest rozhodnou kontrola v právu celním (§ 53 č. 72 ř. z. z r. 1866, § 271 až 286 cel. a mon. řádu.).

c) Prodej losů na splátky (zákon ze dne 30. června 1878 č. 90 ř. z.) Prodávač jest povinen jisté knihy (§ 2. cit. z.) vésti a orgány finanční jsou oprávněny v tyto knihy nahlédnouti a výkaz prodaných losů si vyžádati (§ 3 lit. c cit. z.).

Kontumace (v civilním sporu).

I. Pojem, právní povaha a rozdělení.

Předpisy civilního sporného práva ve příčině náležitostí pozitivních činů stran jsou povahy absolutní, donucující. Zdaž strany v civilním sporu jednati chtějí neb ne, závisí z pravidla od jejich vůle. Chtějí-li však jednati, musí jednání jejich ve formě, době a místě zákonem předepsané předsevzato býti, jinak dopustí se opomenutí. Toto může býti skutečným neb fingovaným. První záleží v tom, že strana vůbec nejedná, druhé v tom, že nejedná strana ve správné formě, v pravý čas a na pravém místě, a proto jednání její zákonem za neplatné se prohlašuje. Spisy neodpovídající formě zákonem předepsané jest povinen soudce zamítnouti a stranu na následky zákona poukázati (dvor. dek. ze dne 6. října 1783 č. 197 lit. a. s. z. s.), má však zároveň ustanoviti lhůtu, do které spisy opravené opět podány býti mají (dv. dekr. ze dne 3. února 1795 č. 217 lit. i s. z. s.). Spisy, které v této lhůtě podány nebyly, považují se jakoby vůbec, pokud se týče v té době podány nebyly, ve které formou nesprávný podány byly. Jednání co do místa nesprávná (ku př. objeví-li se strana u soudu nález vynášejícího, kdežto u soudu dožádaného dostaviti se měla), mají z pravidla za následek zameškání pravého času. Nesprávnost co do času může záležeti buď v předčasném neb opožděném předsevzetí jednání; první má zamítnutí a opětné předsevzetí jednání za následek, druhá rovná se skutečnému opomenutí. Opoždění může záležeti: 1. v zameškání stání a lhůt; 2. v zameškání stadií processních. Skutečné opomenutí záleží v nejednání t. j. buď v mlčení při stání, pokud se týče ve stanovené lhůtě neb (soudně zjištěném) nedostavení se strany resp. legitimovaných zástupců ku stání, ačkoliv dotyčná osoba o ustanovení lhůty nebo stání řádným a včasným doručením (§ 186 s. instr.) soudního opatření nebo rozhodnutí (obsílka) vyrozuměna byla. Jest rozeznávati, zdaž skutečné neb fingované opomenutí jeví se jako opomenutí processního jednání, ku kterému strana pouze oprávněna, aneb k jehož předsevzetí byla povinna. V prvním případě jedná se o zmeškání, když strana opomenouti nechtěla, o vzdání se pak dotyčného jednání, když strana opomenouti chtěla. V druhém případě jedná se o neposlušnost (contumacia) v užším smyslu. Neposlušnost (contumacia) v širším smyslu jest nezachování absolutních norem sporného práva ohledně jednání stran platících. Jsou tedy účinky kontumační (následky kontumace, kontumační tresty) právními účinky skutečných a fingovaných opomenutí vůbec. Tyto účinky jsou však různé, dle toho, zda-li se jedná o zameškání, vzdání se neb neposlušnost v užším smyslu.

II. Zmeškání.

1. Zmeškání stání a lhůt (kontumace v obyčejném smyslu). Kdežto v německém obecnoprávním sporu princip záporné litiskontestace platil, totiž žalovaný, který se nedostavil, za popírajícího považován byl a žalobce žalobní fakta dokázati musil, platí dle rakouského práva princip affirmativní litiskontestace t. j. žalovaný, který se nedostavil, za doznává-

jícího neb správněji řečeno, za neodporujícího považován jest. Kdežto dále v obecném němec. civil. právu sporném nedostavení se žalobce podstatně zamítnutí ab instantia neb dle okolností ab actione za následek má, považuje se v rakouském právu nejednání tohoto zrovna tak, jako nedostavení se žalovaného: t. j. když žalobce nejedná, považují se námitky a tvrzení žalovaného za pravdivé.

a) Účinky kontumace: Při zameškání stání a lhůt jest rozeznávati, zdaž lhůta jest lhůtou z nouze, jejíž dodržení soudce z úřední povinnosti zkoušeti má, neb ne. Byla-li lhůta z nouze zameškána, má zameškání ipso iure následky kontumační v zápětí, kdežto při zameškání jiných lhůt neb stání teprve na základě návrhu kontumačního odpůrcem v čas podaného následky kontumační uloženy býti mohou. Tento kontumační návrh musí při ustanoveném stání (§ 29 s. ř., § 13 novely k s. ř.) a při zameškání lhůt dle s. ř. (§ 39 a res. ze dne 14. června 1784 čís. 306 lit. b. s. z. s.) ještě v týž den, kterého opozděný spis sporný podán byl a nejdéle den před podáním opozděného spisu sporného protivníkovu býti podán, má-li jeho podání včasným býti. Návrh kontumační může různé prosby obsahovati;

aa) ve stadiu projednací a důkazním řízení písemního a ve stadiu důkazním ústního řízení směřuje k tomu, aby pro zameškání lhůty ve příčině dotčeného podání stání ku srotulování spisů ustanoveno bylo (§ 36 s. ř.);

bb) v ústním a stručném řízení musí návrh kontumační ve stadiu projednací za současného seznámenání spisů k tomu směřovati, aby strana, která se nedostavila aneb mlčí, svým sporným jednáním prekludována byla, aby rozsudek kontumační vynesena byl (§ 29 s. ř., § 18 říz. str.);

cc) v bagatelním řízení jest podobné žádati jako v ústním a stručném řízení; seznámenání spisů tu odpadne (§ 28 říz. v. v. nep.).

Při zameškaném podání žalob, právních prostředků neb žádostí spočívá návrh kontumační v tom, že se podá žádost za zamítnutí opozděného sporného jednání protivníkovu anebo v jistých případech žádost za další sporný krok (ku př. exekuce při zameškané lhůtě k oznámení appellate neb revise). Kontumace má v podstatě v zápětí: Precluse projednacího aktu má za následek předsevzetí založení spisů a odpadnutí dalších jednacích činů (§§ 36, 46, 52 s. ř.); opozdění nastoupení důkazu svědeckého, znaleckého ohledání a přísahy má za následek odpadnutí dotčeného stadia důkazního a důkazu samého (nejv. roz. ze dne 22. května 1847 č. 1065 s. z. s.). Strana se opozdivší k návrhu protivníkovu jest povinna jak útraty opozděného stání (§ 15 novelly k s. ř. § 398 lit. c s. ř.) tak i útraty řízení o žádosti za spravení stání, resp. žádosti restituční, protivníkovi v každém případě nahraditi (dvor. dek. ze dne 1. července 1790 č. 31 sb. z. s., rep. nál. č. 78).

b) Účinky kontumace nastávají z pravidla vydáním výměru kontumačního, který může míti dvojí obsah. Buďto se jím opozdění podání zamítne (§§ 33, 40, 172 a násl., 200, 265, 373 s. ř. dv. dekr. ze dne 30. září 1782 č. 87 lit. b sb. z. s.) aneb prohlašuje, že návrhu kontumačnímu místa se dává a že opozdivší se strana opozděným sporným jednáním prekludována jest (§§ 36, 46, 52 ř. s.). Byl-li akt projednací aneb nastoupení důkazu opozdění, nařídí se stání ke srotulování spisů, aneb se spisy ihned seznámenají (při podání návrhu kontumačního) a po srotulování, resp. seznámenání spisů (§§ 36, 46, 52, 146, 169 ř. s., nejv.

roz. ze dne 22. května 1847 č. 1065 sb. z. s.) vynese se rozsudek kontumační. Rozsudek kontumační vynese se v řádném řízení, jakmile výměr kontumační nabude právní moci (§§ 13, 16 nov. k s. ř. dvor. dekr. ze dne 29. října 1790 č. 88 sb. z. s.), ve stručném a bagatelním řízení však ihned (§ 45 říz. str., § 28 říz. ve v. nep.).

c) Prostředkem k odvrácení následků kontumačních jest nehledě ku žádosti za prodloužení lhůty aneb ustanovení stání jmenovitě žádost za spravení stání (§§ 33 ř. s, § 20 říz. str., § 29 říz. ve v. nep.).

d) Právní prostředky proti výměrům a rozsudkům kontumačním, které směřují k odstranění již nastalých následků kontumačních jsou mimo prostředky devoluční, jež současně podány býti musí (stížnost, appellace, revise, zmateční stížnost), které ale teprve po pravoplatném zamítnutí žádosti restituční vrch. zem. soudu předloženy býti musí (sb. »Gl. U« č. 3174, 3779, 8425; roz. ze dne 1. července 1790 č. 31, dvor. dek. ze dne 19. února 1846 č. 937), žádosti restituční pro nezaviněné zameškání stání nebo lhůty.

2. Zameškání procesních stadií. Jelikož každé pozdější stadium procesní předpokládá, že předcházející ukončeno bylo, působí každé nové stadium proti předcházejícímu preklusivně. Takovou preklusi způsobuje puštění se ve spor, t. j. podání odpovědi na žalobu oproti řízení předběžnému, ve kterém námitky sporu zabraňující uvéstí sluší, dále stadium důkazní a stadium rozsudeční oproti stadiu projednacímu, dále stadium rozsudeční oproti stadiu projednacímu, dále stadium druhé instance proti řízení v první instanci, ježto ve druhé instanci nové skutečnosti a prostředky důkazní vyloučeny jsou a stadium exekuční oproti stadiu rozsudečnímu, ježto obrany, které ve stadiu rozsudečním uvedeny býti mohly, ve stadiu exekučním ani žalobou opoziční ku platnosti přivedeny býti nemohou. Právní účinky tohoto opozdění mohou pouze potud odstraněny býti, pokud strana má po hotově prostředky k uvarování a odstranění právních následků zmeškání stání nebo lhůt a může-li ona těmito prostředky zameškání stadia processního napravit.

III. Opomenutí jednání processního neb opomenutí právních prostředků může též jako vzdání se těchto se objeviti, avšak toliko, když vůle, vzdání se jich, výslovně prokázána jest neb z okolností nepochybnou se býti jeví. Nemůže se tudíž každé opomenutí proto za vzdání se považovati (res. ze dne 31. října 1785 č. 489 lit oo s. z. s.). Vzdání se jako dispozice vůbec může toliko ze soukromoprávních důvodů zmatečních neb odpůřících (ku př. na základě §§ 865, 1008 o. o. z.), nikoliv však právními prostředky proti účinkům zameškání směřujícím odstraněno býti.

IV. Neposlušnost (contumacia) v užším smyslu. Tato záležitost v opomenutí oněch jednání strany, k jichž předsevzetí strana dle řízení sporného povinna jest. To státi se může v těchto případech:

1. Nesplní-li ten, kdo k důkazu svého tvrzení jest povinen, tuto svoji povinnost, považuje se námitka protivníková za pravdivou a tvrzení strany k důkazu povinné za nepravdivé (§ 104 ř. s.).

2. Když strana jí o tvrzení protivníkově uloženou rozhodovací přísahu, aniž by ji vrátila aneb s výsledkem odmítla, nebo důkazem zastoupení svědomí nahradila, nesložila, tudíž svoji povinnost důkazní (přísežní) nesplnila, nebo když povinnost edice přes vydané soudní nařízení, nesplní, stihne ji trest pro neposlušnost v tom záležející, že její odpor (popření)

za neplatné se považuje, a že následkem zákonné fikce skutečnosti odpůrcem tvrzené za doznané se pokládají (§ 210 s. ř. čl. 37 obch. z.).

3. Spozoruje-li soudce ve sporu neb v podané appellaci nebo revisi u jedné neb druhé strany zřejmou bezprávnost nebo zvláštní svévoli, má proto stranu tu trestem peněžním neb vězením potrestati (§ 409 s. ř.).

4. Poruší-li strany úctu soudu povinnou a neuposlechnou-li jeho rozkazů, budtež přiměřeným trestem peněžným neb vězením potrestány (§ 192 s. instr.).

5. Nedostaví-li se strany v manželském sporu (§ 6 říz. ve v. manž.) ku stání ku založení spisů ustanovenému (§ 243 s. ř.), ačkoliv byly k tomu soudně vyzvány, stihnou je též tresty peněžní nebo vězení. Ve všech těchto případech stihne trest stranu ku jednání povinnou pro nesplnění této povinnosti. Kdežto následky zameškání prostředky právními odstraněny býti mohou, jest to při neposlušnosti vůbec vyloučeno. Tresty peněžní a vězení mohou ale býti zmírněny nebo prominuty (dv. d. ze dne 28. září 1840 č. 466 sb. z. s. a ze dne 18. května 1841 č. 538 sb. z. s.). Fikce doznání pro nesplnění povinnosti přísežní neb ediční nemůže ale navracením ku předešlému stavu odstraněna býti.

O promeškání dle nového soudního řádu viz příslušný článek.

Konverse pohledávek peněžných.

Sesílení hospodářské moci každého jednotlivce jest pro stát a jeho rozkvět tak důležitým úkolem, že pečlivá státní hospodářská politika hospodářské transakce občanů k upevnění jich hospodářské moci směřující podporovati musí. Sem patří mezi jinými zejména záměna peněžitých pohledávek s takovou mírou úrokovou, která všeobecnému vývoji úvěru nevyhovuje, na pohledávky s menší mírou úrokovou, při čemž důležité postavení zaujímají dluhy hypotekární. O takové záměně jedná zákon ze dne 11. června 1881 č. 59 ř. z. a nař. prováděcí (Nař. min. sprav. a fin. ze dne 22. června 1881 č. 61 ř. z.). Tento zákon byl modifikován zákonem ze dne 26. prosince 1893 č. 209 ř. z., jehož platnost sahá až do roku 1899.

I. Druhy konverse.

Záměna čili konverse dluhu (peněžního neb hypotekárního), pod kterýmž výrazem zmíněný zákon vyrozumívá dluhy jak ze zápůjček, tak i z uvěřených nedoplateků ceny tržové, dědičných podílů a odkazů (§ 6 cit. z.) [při čemž dlužno dluhům hypotekárním rovnati dluhy zajištěné zápisem v knihách hypotečních nebo notifikačních] může nastati trojím způsobem:

1. Dosavadní věřitel spokojí se s menším zúročením své pohledávky, jejíž obnos se buď nezmění aneb zvýší; v osobě věřitele a dlužníka však nenastane žádná změna (§ 1. cit. z.).

2. V osobě věřitelově nastane změna tím způsobem, že dlužník učiní u osoby třetí zápůjčku s menším zúročením a valutou takto získanou uspokojí dřívějšího věřitele (§ 2 cit. z.).

3. Konečně tak, že věřitel pohledávku postoupí osobě třetí, která dosavadního věřitele odškodní a zároveň se vůči dlužníkovi (debitor cessus) spokojí s menším zúročením (§ 3 cit. z.).

Při konversi prvního a druhého druhu stanoví § 1 zákona ze dne 9. března 1889 č. 30 ř. z. oproti ustanovení § 35 zák. ze dne 9. února 1850 č. 50 ř. z., že poplatek z listin při takovém právním jednání vystave-